

Högskoledidaktik: IT eller *face-to-face*?

Medier och informationsteknologi (IT) kan underlätta undervisningen och inläringen i den högre utbildningen. Men var och när dessa hjälpmedel ska användas borde vara enbart didaktiska frågor, inte ekonomiska, anser Birgit Schaffar.

Datorer och internet har många positiva sidor som kan utnyttjas för undervisningen. De gör informationen snabbt tillgänglig och arbetar oberoende av tid och rum. Det har i sin tur skapat nya möjligheter för ut- och fortbildning på distans. Studerande kan läsa en kurs helt i enlighet med sin individuella arbets-, familje- och livssituation. Vidare fungerar datorer som mycket effektiva skrivmaskiner. Texter, bilder, tabeller ser snygga ut samtidigt som formuleringar hela tiden är flexibla för förändring. Därutöver är datorer mycket tålmodiga. När undervisningen påminner om dum träning (främmande ord, matteuppgifter, kemiska formler) kan datorn leverera övning efter övning, utan att tappa lusten förlora tålamodet, så länge som eleven vill och behöver.

Men alla dessa positiva egenskaper kan lika väl beskrivas som nackdelar. Snabb informationstillgång förleder en lätt till tron att man redan har lärt sig något. Undervisning oberoende av tid och rum kan innebära att man aldrig kommer till ro. Att lämna in en snygg uppsats betyder inte ännu att studeranden har tänkt igenom innehållet och datorns tålighet irriterar när man söker svar och konstant avfärdas med en och samma automatiska respons.

Datorer gör ingenting

Det intressanta i diskussioner om datoranvändning i undervisningen är att de för det mesta går ut på att den ena sidan försvarar datoranvändning medan den andra lyfter fram nackdelarna tills positionerna är låsta i ömsesidigt hat.

Lösningen ligger egentligen inte långt borta, man behöver bara ett litet tillägg i formuleringen. Datorer *har* inte vissa egenskaper. De skapar varken en bättre pedagogisk miljö eller förhindrar inläring. De *gör* precis ingenting alls. IT och datorer är *enbart medel*. Det är *vi* som använder dem på det ena eller andra sättet. Ibland passar det bra att använda medier och datorer i eller istället för en *face-to-face*-undervisning. Ibland dominerar nackdelarna.

Frågan ”IT eller inte?” är alltså inte intressant som sådan utan bara i konkreta situationer. Är det bättre att erbjuda regelbundna diskussionsmöten i samband med en kurs eller kan man göra det snabbare via kursens e-postlista? Ska man hålla en föreläsning via videokonferens och riskera en ogynnsam gruppdynamik i det rum som föreläsaren bara når via teknik? Vad är presentationens innehåll? Det kan vara enklare att visa längre citat, bilder eller dylikt med *PowerPoint*, medan det lätt blir för snabbt och opersonligt att utveckla en ny tankegång med liknande program.

Pedagogik eller ekonomi?

Den ledande frågan borde alltså vara: Vad passar bäst just i denna situation för just den här gruppen studerande och för mig som lärare för att nå undervisningens mål, det vill säga att nå den bästa möjliga förståelsen av stoffet och att testa denna kunskap på bästa möjliga sätt?

Men vad är bäst när allt mindre personal ska utbilda allt fler studerande utan att utbildningens kvalitet sjunker? Det är en knepig fråga, eftersom den inte mera är av pedagogisk karaktär, men kommer in i den pedagogiska verksamheten – ofta på ett avgörande sätt.

Att propagera för ökad datoranvändning eller virtualisering i den högre utbildningen för att både avlasta personalen som finns kvar och samtidigt tillmötesgå kraven på magisterproduktion kunde i bästa fall fungera i en tillfällig kris. Men den officiella retoriken från statens sida som universitetsledningen tar över är uttryck för ett systematiskt problem i hela den högre (och för den delen även lägre)

utbildningen.

”Nätkurser sparar personal”

Även då man lägger upp så många kurser som möjligt på nätet kan läraren inte helt reduceras bort. Någon behövs för att svara på individuella frågor, uppdatera kursmaterialet enligt den aktuella forskningen och för examination. Mindre personal kräver att den enskilda läraren täcker ett bredare spektrum av ämnet, att han eller hon är expert på fler områden. Läraren behöver alltså med större nödvändighet än någonsin tid för ämnesrelaterat, innehållsligt arbete.

Att lära sig använda och att hålla sig ajour med den nyaste tekniken tar en stor del av denna tid. Vidare kan man säga att ju fler tekniska apparater och ju mer mjukvara som används desto större är risken att något tekniskt fel uppstår någonstans på vägen till studeranden. Till skillnad från tavla och penna är det nästan omöjligt för en lärare att *behärska* dessa didaktiska medel. Man använder sin tid allt mer till att koordinera sig med dataexperter. Man väntar på svar, på reparation eller uppdatering innan man kan fortsätta jobba eller undervisa.

Det är alltså oundvikligt att anställa ett flertal IT-stödpersoner för att så snabbt som möjligt kunna hjälpa till med den bristfälliga tekniken eller för att kompensera lärarens tekniska förmåga. I stället för att spara på personal delas undervisningsjobbet snarare upp. En ansvarar för det innehållsliga och en förmår använda undervisningsmedlet. Men denna uppdelning är inte en ”2=1+1-räkning”, utan läraren använder ändå mycket tid med det tekniska som bara är en ytlighet till det egentliga innehållsliga jobbet.

”Nätkurser sparar tid”

Hela insatsen för en nätkurs lönar sig bara om så många studeranden som möjligt tar samma kurs. Obligatoriska kurser inom grundstudierna är väl den mest effektiva målgruppen. Bortsett från frågan om det är önskvärt att möjligtvis slutföra sin

grundutbildning utan att träffa på andra studeranden eller på den undervisande personalen, betyder ett sådant krav för läraren att han/hon handleder så många studerande som möjligt samtidigt.

Att formulera kurskraven, uppgifter och inte minst det som ska undervisas så entydigt som möjligt så att alla förstår är ofta mera tidskrävande än att säga samma sak framför en klass närvarande studerande. Man måste räkna med många personliga frågor kring kursen via e-post som i regel måste besvaras individuellt. Om denna insats är tidssparande för läraren och på det viset en ekonomisk insparning för universitet är tvivelaktigt.

Allt individuellt är jobbigt

De som argumenterar för ökat medieanvändning för att lösa de ekonomiska problemen talar oundvikligt för en standardiserad utbildning. Det är inte pessimistiskt utan logiskt. För att vara ekonomisk krävs det helt enkelt att försöka minimera alla personliga bemötanden mellan läraren och studeranden och alla individuella intressen utöver det minsta obligatoriska innehållet. Så många som möjligt ska läsa samma sak som distribueras genom universitetens satsning på teknik. Den rådande kunskapen reproduceras, alla utexaminerade magistrar vet samma sak.

Som sagt, kanske kunde det vara ett försvarbart förhållningssätt i en akut kris i samhället, men med säkerhet är det inget medel för att utbilda och främja morgondagens forskare som ska utveckla innovativ och internationellt jämförbar spetsforskning. Allt nytt och kreativt är just det som inte passar in i ett givet system, varken i en förprogrammerad pedagogisk väg genom ett ämnesinnehåll eller i de rådande vetenskapliga teorierna och sanningarna. Genialitet är det som efterlyses, men just den biten är jobbig, tidskrävande och, till en början, besvärlig och irriterande för alla sidor.

Det är lätt att avfärda dessa överväganden som dammig svartmåleri eftersom – så lyder motargumentet – det aldrig kommer att vara så renodlat opersonligt och sterilt på

universitet. Det är ju lärarens ansvar att bry sig personligt om de enskildas problem och frågor. Men här fördunklas de ekonomiska ”argument” bara med den pedagogiska hippokratiska hedern.

Universitetsläraren får gärna använda och experimentera med medier och IT så mycket de vill så länge de har enbart didaktiska skäl. Alla ekonomiska överväganden korrupperar och inskränker det pedagogiska och kommer därför inte att löna sig i det långa hela – varken pedagogiskt eller ekonomiskt.

Birgit

Schaffar

doktorand i mediapedagogik vid Åbo Akademi

birgit.schaffa@abo.fi